

ББК 67.9(4Укр)031.62я43
УДК 340.13(477)(063)
А 43

- А 43 «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 10-11 жовтня 2014 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – 144 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення». Для студентів, аспірантів, викладачів, науковців юридичних вищих навчальних закладів, представників судових та інших правозастосовчих органів держави, адвокатів, представників юридичних громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, необов'язково відображають позицію організаторів міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення»

ББК 67.9(4Укр)031.62я43
УДК 340.13(477)(063)

Білоус В. В.

доцент, доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

УПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ГЕНЕТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

3 квітня 2014 р. на Донеччині та Луганщині триває неоголошена війна проти нашої держави і народу України, жертвами якої станом на початок жовтня цього року, за оцінками ООН, стали 3627 осіб. За повідомленням Головного військового прокурора А. Матіоса, на Донбасі загинули 953 українських воїни (втрати Збройних сил України склали 745 осіб, Міністерства внутрішніх справ – 69, Національної гвардії – 63, Державної прикордонної служби – 58, Служби безпеки України – 19). Важких втрат у живій силі зазнав і агресор [1].

Злочинні методи і засоби ведення цієї гібридної війни зумовлюють численні жертви серед мирного населення і військовослужбовців, не залишаючи їм не тільки жодного шансу вижити, але й позбавляючи їх можливості бути посмертно ідентифікованими за ознаками зовнішності. Відтак, у теперішній час у закладах судово-медичної експертизи чотирьох прилеглих до зони АТО областей знаходяться більше тисячі тіл загиблих, 552 з яких не ідентифіковані. Десятки осіб вже поховані неототожненими. При цьому, за інформацією уповноваженого Президента України з врегулювання конфлікту на Донбасі І. Геращенко, ще 2400 військових і цивільних залишаються у списках зниклих безвісти та полонених.

Завдяки самовідданості громадських активістів у можливих місцях загибелі військовослужбовців ЗСУ та інших військових формувань України на сьогодні відшукано останки близько 130 українських воїнів. Про факти виявлення колективних поховань повідомляє ОБСЄ. На основі інформації, отриманої від очевидців і підтвердженої об'єктивними даними космічної зйомки, перехопленими телефонними переговорами бойовиків, матеріалами контррозвідки СБУ, зізнаннями затриманих та заарештованих за рішенням українських судів злочинців, СБУ створено «карту смерті», на яку нанесено місця розташування облаштованих терористами концтаборів, каральних органів терористичних організацій, здійснення катувань і розстрілів мирного населення, масових поховань закатованих і убитих. Відразу ж після звільнення цих територій і населених пунктів від терористів відбуватиметься ідентифікація кожного тіла, віднайденого у місцях масових поховань [2].

З метою вирішення проблем ототожнення обговорюється питання запровадження ідентифікаційного жетону військовослужбовця – передбаченого Женевськими конвенціями особистого ідентифікаційного жетону військового як обов'язкового до носіння знаку, що дозволяє швидко ідентифікувати вбитих і поранених на полі бою військовослужбовців. Однак такий захід апріорі не здатний у повному обсязі задовольнити потребу у вирішенні окресленої проблеми, зокрема, через те, що: 1) не передбачає «жетонізації» цивільного населення, чисельні представники якого щоденно стають жертвами злочинів проти людяності; 2) ідентифікаційний жетон є від'ємним від тіла засобом ідентифікації, який достовірно не вказує на свою приналежність конкретному загиблому або пораненому при порушенні цілісності його тіла внаслідок ураження засобами важкої артилерії або реактивними системами залпового вогню.

З огляду на це привертають увагу ідентифікаційні властивості дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) – молекули живих організмів, що містить всю генетичну інформацію про них і передає її від покоління до покоління всім нащадкам («молекула життя»), «природний банк даних», «основний носій генетичної інформації»). У світлі вирішення завдань криміналістики найбільш важливим є той факт, що електрофореграми ДНК у деяких випадках виступають єдиним засобом, що дозволяє ідентифікувати особу, завдяки тому, що: 1) клітини будь-яких мікрочасток, залишених людиною (кров, волосся, фрагменти шкіри тощо), містять її унікальний ДНК-код; 2) ймовірність абсолютного збігу кількості міні-сателітів (мутацій ДНК), розподілу їх довжини та послідовності у двох різних людей (за винятком однойцевих

близнюків) практично дорівнює нулю; 3) стійкість ДНК-коду як ідентифікуючої ознаки – абсолютна (спадкову інформацію в клітинна організму ні стерти, ні змінити неможливо).

Способи практичного використання унікальності ДНК для ідентифікації людини в рамках генотипоскопічної експертизи запропоновано англійським генетиком А. Джефферсом ще в середині 80-х ХХ ст. Завдяки тому, що молекулярно-генетичний, генотипоскопічний або ДНК-аналіз відноситься до одних з найбільш доказових і достовірних методів дослідження, а методика генноідентифікаційного дослідження високочутлива (встановлення за її допомогою конкретної totoжності можливе за наявності малої кількості біологічного матеріалу (однієї краплі крові або стрижня однієї волосини)), можливості генотипоскопічної експертизи сьогодні широко застосовуються в діяльності зарубіжних і вітчизняних правоохоронних та судових органів.

Основними перешкодами на шляху повномасштабного використання в сучасній Україні можливостей молекулярно-генетичної експертизи визнано: 1) недостатню кількість і потужність наявних ДНК-лабораторій; 2) відсутність єдиної Національної бази обліку генетичних ознак людини, розбудова якої стримується відсутністю чіткого нормативно-правового врегулювання, зокрема, у формі концепції Державної цільової програми розширення мережі ДНК-лабораторій та створення Національної бази даних генетичних ознак людини для використання в оперативнослужбовій діяльності ОВС на 2014-2020 роки [3].

Стосовно подолання зазначених перешкод слід відзначити істотні позитивні зрушення. Так, наприкінці вересня 2014 р. відбулося засідання Координаційного центру з допомоги постраждалим у зоні АТО, метою якого стала координація зусиль усіх відомств задля пришвидшення процесу ідентифікації загиблих та пошуку зниклих безвісти у зоні бойових дій. Головуюча на засіданні радник Президента України О. Богомолець наголосила: «ми робимо все необхідне, щоб родичам військовослужбовців, які зникли або загинули в зоні АТО, надати допомогу в пошуку своїх рідних та близьких і пришвидшити процес ідентифікації, встановлення місцезнаходження останків та поховання з військовими почеснями усіх українських героїв». За результатами засідання було прийнято рішення про створення єдиної бази даних ДНК-експертиз, за яку відповідатиме МВС України [4]. Невідкладно розпочато фінансування будівництва у м. Харкові ДНК-лабораторії для проведення експертиз та ідентифікації тіл загиблих в АТО. МВС України розроблено і впроваджено алгоритм ідентифікації тіл загиблих [5].

Вважаємо, що наступним результатом усвідомленої необхідності у найближчій перспективі повинні стати: 1) прийняття Закону України «Про загальну генетичну реєстрацію громадян» (законодавством низки західноєвропейських країн уже передбачено використання для реєстрації громадян цілого комплексу біометричних ознак, включаючи результати ДНК-аналізу. Поряд з дактилоскопічною реєстрацією така «біоелектрона» або генетична паспортизація населення дозволить вирішувати не тільки низку загальносоціальних проблем, до числа яких належить розшук безвісти зниклих та ідентифікація загиблих за їх трупами [6, с. 121], але й широке коло завдань генетики людини і практичної медицини, спрямованих на лікування пацієнтів, продовження життя і підвищення його якості [7, с. 165-166]); 2) урахування того факту, що ДНК є альтернативою традиційним неорганічним накопичувачам інформації, а технологія кодування в ДНК персональних даних здатна прискорити і спростити ідентифікаційний процес, підвищити надійність його результатів, наслідком чого повинні стати: а) розробка міжнародного стандарту, законодавче врегулювання та здійснення загальної генетичної реєстрації населення Землі з кодуванням в ДНК персональних даних, що традиційно фіксуються в документах, які засвідчують особу (паспортах, в т. ч. оснащених електронними чіпами, ID-картах, медичних картках); б) створення Національних баз даних генетичних ознак людини і міжнародний обмін цими даними з використанням мережевих ресурсів Інтернет в рамках надання міжнародної правової допомоги при розслідуванні злочинів; в) розробка та впровадження в діяльність органів кримінальної юстиції засобів комп'ютерної техніки та програмного забезпечення («зчитувальних пристроїв»), що сприяють ідентифікації особи за персональними даними, закодованими в ДНК виявлених на місці події мікрочасток біологічного походження, в «польових» умовах з використанням і «хмарних» Інтернет-технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. На Донбасі загинуло вже 4 тисячі громадян Росії – група «Вантаж-200» [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2014, 7 жовтня. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org>.

2. Служба безпеки України надала докази злочинів проти людяності, які чинять бойовики на територіях Луганської та Донецької областей [Електронний ресурс] // Прес-служба СБУ. – 2014, 3 жовтня. – Режим доступу : <http://www.sbu.gov.ua>.
3. У міліції не встигають робити аналізи ДНК [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2013, 1 березня. – Режим доступу : <http://www.unian.ua>.
4. У моргах 4 областей знаходиться більше тисячі тіл загиблих в зоні АТО [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2014, 23 березня. – Режим доступу : <http://www.unian.ua>.
5. Ідентифікація невпізнаних тіл загиблих у зоні АТО буде проводитися за рахунок держави [Електронний ресурс] // Прес-служба МВС України. – 2014, 7 жовтня. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua>.
6. Волынский А. Ф. Всеобщая дактилоскопическая регистрация граждан: за и против, мифы и реальность [Текст] / А. Ф. Волынский // Криминалист первопечатный. – 2012. – № 4. – С. 116-124.
7. Третьяков В. Генетическая паспортизация населения – новая технология профилактики и реабилитации в медицине [Текст] / В. Третьяков, Э. Генерозов, О. Громова, Н. Говорун // Эстетическая медицина. – 2008. – Т. VII. – № 2. – 165-166.

Борщ А. А.
студентка

*Криворізький факультет
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

ЗАСТАВА У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Одним із найважливіших прав людини є право на свободу та особисту недоторканість, яке гарантоване Конституцією України та міжнародними документами, зокрема Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Конвенцією про захист прав людини та основних свобод.

Зміни в кримінально-процесуальному законодавстві України, що відбуваються останнім часом, спрямовані на гуманізацію кримінального судочинства, зокрема, й процесуального порядку даного виду провадження. Останні зміни щодо регламентації застосування застави стосувалися переважно розмірів застави та процесуального порядку застосування цього запобіжного заходу [2, с. 452]. З урахуванням того, що зазначені законодавчі зміни відбулися нещодавно, і в науковій літературі на сьогодні ще недостатньо висвітлено положення про регламентацію застави за чинним КПК, зупинимося на аналізі законодавчої регламентації застосування даного запобіжного заходу.

Застава як засіб зовнішнього права при вирішенні судових справ існувала в пам'ятниках права ще VI-IV ст. до н. е. і носила характер майнової відповідальності правопорушника. У зв'язку з утвердженням у країнах Європи і Росії феодалізму, досить тривалий час, застава майна обвинуваченого і майнова порука осіб, що заслуговують довіру, застосовувалися найчастіше. У середині XIX століття зі запровадженням законодавства європейських країн, поряд з майновою відповідальністю, була встановлена індивідуальна (особиста) відповідальність, що на практиці знівелювало заставу і майнову поруку.

Перші кримінально-процесуальні кодекси УРСР 1922 року та 1927 року передбачали цей запобіжний захід, але при наступній кодифікації 1960-1961 рр. заставу із системи запобіжних заходів було виключено. У КПК України застава була відновлена в 1996 р.

Відповідно до ст.182 чинного Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК) застава полягає у внесенні коштів у національній грошовій одиниці на спеціальний рахунок, визначений у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення належної поведінки особи, щодо якої застосовано запобіжний захід, її явки за викликом до органу дізнання, слідчого, прокурора або суду, а також виконання інших покладених на неї обов'язків, передбачених у ст. 149-1 КПК, з умовою звернення внесених коштів у дохід держави в разі невиконання цих обов'язків [1]. Зазначений спеціальний рахунок, на який вносяться кошти, що є предметом застави, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів